

Fimmtudaginn 12. nóvember 1998.

Nr. 111/1998.

Stefán Gissurarson

(Magnús Guðlaugsson hrl.)

gegn

Sjóvá-Almennum tryggingum hf.

(Ólafur Axelsson hrl.)

Vátryggingarsamningur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómaramir Markús Sigurbjörnsson og Gunnlaugur Claessen og Björn Þ. Guðmundsson, settur hæstaréttardómari.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar 10. mars 1998. Hann krefst þess, að stefnda verði gert að greiða sér 3.093.256 krónur með nánar tilteknum ársvöxtum frá 1. ágúst 1993 til 20. júlí 1996, en dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags. Þá krefst áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að héraðsdómur verði staðfestur og áfrýjanda gert að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti.

I.

Svo sem nánar greinir í héraðsdómi, varð áfrýjandi fyrir slysi árið 1967, þar sem hann missti vinstri handlegg nokkuð neðan við axlarlið. Hann hóf störf hjá stefnda 1976. Árið 1985 kom til viðræðna milli stefnda og starfsmanna hans um vátryggingar þeim til handa. Leiddu viðræðurnar til þess, að starfsmennirnir fengu sér að kostnaðarlausu hóptryggingu hjá Sameinaða líftryggingarfélaginu hf., sem fól í sér líftryggingu, sjúkratryggingu og slysatryggingu. Sérstökum skilmála, sem lá fyrir um haustið 1987, var bætt við almenna skilmála fyrir þessari tryggingu, og er óumdeilt, að hann hafi eingöngu verið gerður með tilliti til aðstæðna áfrýjanda. Skilmáli þessi er tekinn orðrétt upp í héraðsdómi. Skilja verður málalíbúnað stefnda fyrir Hæstarétti svo, að hann fallist á, að þessi skilmáli hafi falið í sér, að réttur áfrýjanda til bóta vegna varanlegrar örorku ætti að ráðast af mati á henni með tilliti til skerðingar á getu hans til að sinna störfum eins og þeim, sem hann gegndi hjá stefnda, en ekki af

læknisfræðilegu mati á örorku. Árið 1987 tók áfrýjandi sér sjúkratryggingu hjá stefnda. Samkvæmt skilmálum fyrir henni greiðast ekki bætur í skjóli hennar fyrir varanlega örorku, sem er minni en 25%. Áfrýjandi lét af störfum hjá stefnda árið 1993.

Í málinu krefur áfrýjandi stefnda um greiðslu bóta í skjóli sjúkratryggingar sinnar frá árinu 1987 vegna varanlegrar örorku, sem eigi rætur að rekja til sjúkdóma. Áfrýjandi reisir kröfu sína á matsgerð dómkvaddra manna á örorku sinni. Töldu matsmenn varanlega læknisfræðilega örorku áfrýjanda 20%, en varanlega skerðingu hans til að vinna skrifstofustörf sambærileg þeim, sem hann fékkst við hjá stefnda, 30%. Málsaðilar eru sammála um að leggja þessar niðurstöður matsmanna til grundvallar. Ágreiningur aðila lýtur hins vegar einkum að því, hvort fyrrnefndur skilmáli, sem var gerður vegna hóptryggingar, hafi jafnframt átt að gilda um sjúkratryggingu áfrýjanda, þannig, að réttur hans til bóta úr henni ráðist af örorkustigi, sem metið sé á annarri forsendu en læknisfræðilegri.

II.

Áfrýjandi hefur meðal annars haldið því fram, að staðhæfing sín um, að sá sérstaki skilmáli, sem áður er getið, hafi jafnframt átt að gilda um sjúkratryggingu sína hjá stefnda, fái stoð í því, að veittur hafi verið 39% afsláttur af iðgjaldi vegna þeirrar tryggingar. Sé það sami afsláttur og veittur sé við hóptryggingu. Sýni þetta, að stefndi hafi litið svo á, að sjúkratryggingin væri í raun viðauki við hóptrygginguna.

Við munnlegan flutning málsins fyrir Hæstarétti lagði stefndi fram ný gögn, sem hann telur leiða í ljós, að afsláttur af iðgjaldi vegna sjúkratryggingar áfrýjanda hafi ekki verið 39%, heldur 20%, en það sé sami afsláttur og starfsmenn sínir hafi almennt notið af einstaklingstryggingum. Af hálfu áfrýjanda voru bornar brigður á, að þessi gögn hnekki þeirri röksemd hans, sem áður er getið.

Stefndi lagði fram gögnin, sem hér á undan er getið, löngu eftir lok þess frests til gagnaöflunar, sem mælt er fyrir um í 1. mgr. 160. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, sbr. 14. gr. laga nr. 38/1994. Þegar af þessum sökum er ekki fært að líta til þessara gagna við úrlausn málsins.

III.

Við munnlegan flutning málsins fyrir Hæstarétti bar áfrýjandi meðal annars fyrir sig, að hvað sem liði niðurstöðu um, hvort áður-nefndur sérstakur skilmáli gildi um sjúkratryggingu hans, yrði að skýra orðalag almennra skilmála fyrir þeirri tryggingu þannig, að í þargreindu ákvæði um, að bætur greiðist ekki vegna lægri varanlegrar örorku en 25%, sé átt við fjárhagslega örorku, en ekki læknisfræðilega. Þessi málsástæða, sem stefndi mótmælti sem of seint fram kominni, stangast á við málflutningsyfirlýsingar um skilning beggja aðila á þessu ákvæði, sem getið er í forsendum héraðsdóms. Með vísan til 45. gr. laga nr. 91/1991 getur þessi málsástæða áfrýjanda því ekki komið til álita.

IV.

Áfrýjandi leitaði eftir þeirri sjúkratryggingu, sem ágreiningur aðila stendur um, með beiðni 6. mars 1987. Hún var rituð á sérstakt eyðublað. Meðal þess, sem þar var leitað svara við, var, hvort væntanlegur váttryggingartaki vildi, að sérstakir skilmálar myndu gilda um váttrygginguna og þá, hverjir þeir væru. Áfrýjandi, sem starfaði á þeim tíma við markaðsstörf hjá stefnda, lét engar slíkar óskir í ljós. Með þessari athugasemd verður niðurstaða hins áfrýjaða dóms staðfest með vísan til forsendna hans.

Rétt þykir, að hvor aðili beri sinn kostnað af málinu fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Héraðsdómur skal vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 12. febrúar 1998.

Mál þetta, sem dómtekið var 3. febrúar sl., er höfðað fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur af Stefáni Gissurarsyni, kt. 030157-2659, Stangarholti 22, Reykjavík, gegn Sjóvá-Almennum tryggingum hf., kt. 701288-1739, Kringlunni 5, Reykjavík, með stefnu, birtri 4. desember 1996.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefnda verði gert að greiða stefnanda 3.093.256 kr. ásamt innlánsvöxtum banka og sparisjóða samkvæmt útreikningi Seðlabanka Íslands frá 1. ágúst 1993 til 20. júlí 1996, en þá með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum til greiðsludags. Þá er krafist málskostnaðar að mati dómsins.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda og stefnanda gert að greiða stefnda málskostnað að skaðlausu.

I.

Atvik máls og ágreiningsefni.

Stefnandi kveðst hafa ráðist til starfa hjá Sjóváttryggingarfélagi Íslands hf. 3. janúar árið 1976 og starfað fyrir það félag, fyrst við innheimtu, en síðan við markaðsstörf. Við sameiningu þess félags og Almennra trygginga hf. hafi hann fengið starf hjá hinu sameinaða fyrirtæki, Sjóvá-Almennum tryggingum hf., og unnið við markaðsstörf, þar til honum var sagt upp störfum í ágúst 1993.

Á unga aldri kveðst stefnandi hafa lent í alvarlegu slysi og misst vinstri handlegg við öxl og verið af þeim sökum metinn 75% öryrki.

Árið 1985 fóru fram viðræður milli starfsmanna og forsvarsmanna Sjóvátryggingarfélags Íslands hf. um tryggingarvernd fyrir starfsmenn fyrirtækisins. Gerði þá fyrirtækið samning við Sameinaða líftryggingarfélagið hf. um hóptryggingu starfsmanna, er fól í sér líftryggingu auk sjúkra- og slysatryggingar, sbr. samning nr. L-04-013-01 og fram lagða váttryggingarskilmála. Var samningur þessi látinn gilda frá 1. september 1985. Svo að stefnandi gæti notið þeirrar tryggingarverndar, sem í samningnum fólst, var gert við hann sérstakt samkomulag. Fól það í sér að víkja til hliðar ákvæðum um læknisfræðilega örorku sem afleiðingu sjúkdóms eða slyss og miða þess í stað við starfsorkumissi. Var Bjarni Þórðarson, forstjóri Íslenskrar endurtryggingar, fenginn til að útfæra þann sérstaka skilmála. Skilmáli þessi, sem lá fyrir haustið 1987, er svohljóðandi:

„Verði sá, sem tryggður er, fyrir varanlegum starfsorkumissi vegna bótaskylds slyss eða sjúkdóms, meðan hann er í þjónustu Sjóvátryggingarfélags Íslands hf., skal ákveða bætur þannig: Meta skal þann starfsorkumissi, sem hann verður fyrir til starfa fyrir Sjóvátryggingarfélag Íslands hf., sem hlutfall af þeirri starfsorku, sem hann hafði fyrir. Bætur vegna varanlegs starfsorkumissis skulu nema þessu sama hlutfalli af tilgreindum bótum vegna algerrar varanlegrar örorku í skírteininu.“

6. mars 1987 óskaði stefnandi jafnframt eftir því að kaupa viðbótarsjúkra-tryggingu hjá Sjóvátryggingarfélagi Íslands. Váttryggingarskírteini vegna þeirrar tryggingar var út gefið 15. desember 1987. Er þar ekki getið sérskilmála, en tekið fram, að félaginu sé kunnugt um, að hinn tryggði sé 75% öryrki. Gengið var frá aðildarskírteini stefnanda vegna hóptryggingarinnar 14. janúar 1988.

Stefnanda var sagt upp störfum hjá Sjóvá-Almennum tryggingum 1. ágúst 1993. Í máli þessu gerir stefnandi kröfu til greiðslu bóta á grundvelli sjúkra-

tryggingar sinnar og styður það því, að sérskilmáli hóftryggingarinnar um bætur fyrir starfsorkumissi gildi einnig samkvæmt sjúkratryggingunni. Um það snýst ágreiningur málsins.

II.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi heldur því fram, að hann hafi óskað eftir, að viðbótarsjúkratryggingin, sem hann keypti hjá Sjóvátryggingarfélagi Íslands hf., yrði með sömu skilmálum og fólust í hóftryggingunni. Þar sem það hafi dregist nokkuð af hálfu Bjarna Þórðarsonar að útbúa sérskilmálann, hafi verið beðið með að afgreiða beiðni stefnanda, þar til sá skilmáli var tilbúinn. Var það síðla árs 1987. Hafi Sjóvátryggingarfélagið þá gengið frá umbeðinni sjúkratryggingu stefnanda. Sé ritað á umsóknina, að um viðbót við hóftrygginguna sé að ræða. Hafi umsóknin síðan verið afgreidd sem slík, enda sá skilningur verið af hálfu allra aðila, að sömu skilmálar giltu um þessa tryggingu og hóftrygginguna, þ. á m. fyrrgreindur sérskilmáli. Að gilt hafi sérskilmálar um trygginguna, er m. a. vísað til þess ákvæðis, að tryggingartaki sé 75% öryrki. Jafnframt er á það bent, að fram komi í umsókninni um trygginguna, að iðgjaldið sé reiknað út samkvæmt hóftryggingarskrá félagsins, en ekki almennri gjaldskrá um frjálssar sjúkratryggingar.

Seint árið 1989 hafi stefnandi óskað eftir því við Atla Þór Ólason dr. med., að hann skoðaði sig og, ef ástæða þætti til, mæti sig til örorku. Niðurstaða læknisins hafi verið sú, að rekja mætti verkina og þau óþægindi, sem þjáðu stefnanda, til handarmissisins og þeirra breytinga, sem handarmissirinn hafði á álag á stoðgrind bolsins. Varanlega viðbótarörorku vegna þessa taldi læknirinn vera 15%.

Er stefnanda var sagt upp störfum hjá stefnda, kveðst hann hafa verið orðinn mjög slæmur og nánast ófær að stunda vinnu sína vegna verkja og verið erfiður í umgengni og viðskotailur. Árin 1992 og 1993 höfðu yfirmenn hans tekið af honum ýmis verkefni, sem hann hafði áður gegnt athugasemdalaust. Töldu þeir, að hann væri ekki fær um að sinna þessum verkefnum sem skyldi.

Eftir að stefnandi hætti störfum hjá Sjóvá-Almennum tryggingum hf., hafi hann unnið sem sjálfstæður ráðgjafi við tryggingar. Kveður hann starf sitt vera 30–40% af fullu starfi og líðan sín mun betri. Telur hann sig ekki geta aukið vinnuframlag sitt frekar, nema það komi niður á andlegri og líkamlegri heilsu sinni.

Fyrri hluta árs 1996 hafi stefnandi óskað eftir því við Vigfús Magnússon lækni, að hann mæti orkutap sitt til fyrri starfa. Samkvæmt mati hans, dags. 14. maí 1996, sé niðurstaða hans eftirfarandi:

„Orkutap S (Stefáns) til skrifstofustarfa, er hann áður vann, telst hæfilega metið 50% frá 1. ágúst 1993.“

Stefnda var ritað bréf 20. júní 1996 með kröfu um uppgjör á grundvelli ofangreindrar matsgerðar Vigfúsar Magnússonar læknis. Með bréfi, dags. 15. ágúst 1996, var því hafnað, að stefnda bæri að greiða stefnanda bætur.

Samkvæmt matsgerð læknanna Ísaks G. Hallgrímssonar og Magnúsar Ólasonar, dags. 7. október 1997, sé varanleg skerðing stefnanda til að gegna skrifstofustarfi, svipuðu því og hann vann hjá Sjóvá-Almennum tryggingum hf. til 1. ágúst 1993, hæfilega metin 30%. Þá telja sömu matsmenn varanlega læknisfræðilega örorku stefnanda 20%.

Stefnukrafan er studd váttryggingarskírteini nr. 06-81649, út gefnu 1. 1. 1993, en skírteini þetta hafi verið í gildi 1. ágúst 1993. Váttryggingarfjárhæð miðuð við 100% örorku samkvæmt váttryggingarskírteininu sé 10.050.761 kr. Samkvæmt skilmálum tryggingarinnar lækki bæturnar hlutfallslega miðað við örorkustigið. Stefnandi hafi ákveðið með vísan til fyrirliggjandi örorkumats að hlíta mati hinna dómkvöddu matsmanna um 30% starfsorkumissi. Útreikningur stefnukröfu sé því eftirfarandi:

Tjón stefnanda 30% 3.015.228 kr. ($10.050.761 \times 30\%$).

Vísitöluhækkun frá 1. 1. 1993 til 1. 8. 1993 78.028 kr. (3.330/3.246).

Stefnukrafa samtals 3.093.256 kr. (3.015.228 + 78.028).

Til stuðnings kröfum sínum vísar stefnandi til þess, að hann hafi keypt sjúkratryggingu hjá Sjóváttryggingarfélagi Íslands hf. árið 1987, er hafi falið í sér þá tryggingarvernd, að tryggingarfélagið hafi skuldbundið sig til að greiða stefnanda bætur, ef hann missti starfsorku til að stunda þau störf, sem hann þá gegndi. Hafi hann þá gegnt stöðu markaðsfulltrúa hjá Sjóvátryggingarfélaginu. Jafnframt er vísað til þess, að stefndi hafi með samningi tekið við réttindum og skyldum Sjóváttryggingarfélags Íslands hf. og beri því að efna þær skuldbindingar, sem fyrirrennari þess hafi tekið á sig gagnvart tryggingartaka. Miðað er við, að sami sérskilmáli hafi verið í gildi samkvæmt tryggingarskírteininu og gilt hafi um hóptrygginguna, sem stefndi hafi tekið hjá Sameinaða líftryggingarfélaginu hf. Ef svo hefði ekki verið, hefðu engar forsendur verið fyrir stefnanda að taka þessa tryggingu. Um fötlun stefnanda hafi stefnda verið fullkunnugt, enda hafi stefnandi starfað í þjónustu stefnda og fyrirrennara hans á tryggingamarkaði í tæp átján ár.

Vísað er til þess, sem fram komi í umsókninni um trygginguna, þeirra umræðna, sem þá hafi farið fram, aðstaðna, hvernig frágangur málsins hafi verið af hálfu stefnda, og tengsla þessarar tryggingar við hóptrygginguna.

Við það er jafnframt miðað, að sérskilmálinn feli í sér, að trygging taki til missis starfsorku til þeirra starfa, sem stefnandi hafi gegnt, en einskorðist

ekki við læknisfræðilega örorku. Vísað er til örorkumats hinna dómkvöddu matsmanna um 30% starfsorkumissi. Þá hafi tryggingin sannanlega verið í gildi 1. ágúst 1993.

Nánar er vísað til almennra reglna váttryggingarréttar og venju við upp-
gjör af þessu tagi. Þá er vísað til váttryggingarskilmála. Kröfu um dráttar-
vexti og vaxtavexti styður stefnandi við reglur III. kafla vaxtalaga nr. 25/
1987. Krafan um málskostnað er reist á 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991 um
meðferð einkamála.

III.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Stefndi andmælir því, að sérskilmáli sá, sem stefnandi vitnar til í stefnu
um hóptryggingu, hafi verið tekinn upp í þá slysa- og sjúkratryggingu, sem
krafist sé greiðslu úr í þessu máli. Hafi stefnandi alla sönnunarbyrði í þeim
efnum.

Í málinu liggi fyrir örorkumat Atla Ólasonar læknis. Þar meti læknirinn
varanlega örorku stefnanda sem afleiðingu af fötlun hans vegna hand-
leggsmissisins, þ. e. óþægindi í baki og hægri mjöðm, 15%. Samkvæmt
matsgerð læknanna Ísaks G. Hallgrímssonar og Magnúsar Ólasonar, dags.
7. október 1997, sé varanleg læknisfræðileg örorka stefnanda metin 20%. Sú
matsgerð sé lögð til grundvallar kröfum stefnanda í málinu. Eins og skil-
málar slysa- og sjúkratryggingarinnar beri með sér, sé gert ráð fyrir, að mið-
að sé við læknisfræðilegt örorkumat, þegar reikna eigi út bætur vegna
varanlegrar örorku úr tryggingunni. Í skilmálum tryggingarinnar segi í 23.
gr., að lægri örorka en 25% bætist ekki. Þegar af þeirri ástæðu beri að taka
sýknukröfu stefnda til greina.

Aðferð þeirri, sem stefnandi viðhefur við bótakröfur sínar, þ. e. að miða
fjárhagslega örorku (orkutap) tengda fyrra starfi, er mótmælt sem rangri.
Styðjist hún hvorki við staðlaða skilmála skírteinisins né sérskilmála, sem
reyndar eigi ekki við í málinu, eins og fyrr segi.

IV.

Niðurstaða.

Í máli þessu er um það deilt, hvort sérskilmáli sá, sem gildi um bætur fyrir
varanlegan starfsorkumissi samkvæmt hóptryggingu þeirri, er stefnandi var
aðili að og fyrr getur, hafi jafnframt átt að gilda um einstaklingsbundna
sjúkratryggingu hans hjá stefnda, upphaflega samkvæmt váttryggingarskír-
teini, dags. 15. desember 1987. Samkvæmt skírteini þessu gilda um þá vá-
tryggingu almennir skilmálar um sjúkra- og slysatryggingar. Ekki er tekið
fram, að um trygginguna gildi greindur sérskilmáli, og ekki er um tilvísun
að ræða til skilmála hóptryggingarinnar. Eina athugasemdin, sem fram

kemur í skírteininu, er sú, að félaginu sé kunnugt um, að hinn tryggði sé 75% öryrki. Samkvæmt váttryggingarskírteini frá 1. janúar 1993, sem stefnandi reisir kröfur sínar á í máli þessu, segir, að félagið tryggi samkvæmt upplýsingum í váttryggingarbeiðninni og með þeim almennu og sérstöku skilmálum, sem skráðir séu eða festir í skírteinið. Um sérsamda skilmála er það eitt tilgreint eins og í upphaflega skírteininu, að tryggingarfélaginu sé kunnugt um, að hinn tryggði sé metinn 75% öryrki.

Fyrir dómi hefur stefnandi skýrt frá því, að með kaupum sínum á þessari sjúkratryggingu hafi hann talið sig vera að kaupa viðauka við hóptrygginguna með sömu skilmálum og fólust í hóptryggingunni, bæði um iðgjald og þennan sérstaka skilmála. Vitnið Einar Þorláksson, fyrrverandi starfsmaður stefnda, sem gekk frá þessari tryggingu á sínum tíma, er einnig sömu skoðunar um þetta atriði. Upphafleg váttryggingarbeiðni og skírteini sjúkratryggingarinnar bera og með sér, að iðgjaldið hafi miðast við hópiðgjald samsvarandi 61% af ársiðgjaldi.

Vitnið Bjarni Þórðarson, framkvæmdastjóri Íslenskrar endurtryggingar, skýrði frá því fyrir dómi, að skilmáli sá, sem hér um ræðir, hefði verið samin vegna hóptryggingar fyrir starfsfólk stefnda. Ef skilmálinn hefði átt að gilda fyrir einstaklingstryggingu, hefði venju samkvæmt átt að greiða viðbótariðgjald. Þá tók vitnið fram, að ekki væri ráð fyrir því gert, að um viðaukatryggingar innan hóptryggingar væri að ræða.

Pegar gögn málsins eru virt samkvæmt framansögðu og til þess sérstaklega litið, að hinn sérstaki skilmáli hóptryggingarinnar, sem stefnandi vísar til, var hvorki tekinn sjálfstætt upp í váttryggingarskírteini hinnar einstaklingsbundnu sjúkratryggingar né til hans vísað, verður að telja ósannað gegn andmælum stefnda, að hann hafi gilt um greinda sjúkratryggingu. Af því leiðir, að almennir skilmálar um sjúkra- og slysatryggingar gilda um sjúkratryggingu stefnanda, en samkvæmt 23.1 gr. þeirra skilmála eru ekki greiddar bætur fyrir lægri varanlega örorku en 25%. Ekki er um það ágreiningur, að þar sé átt við lækisfræðilega örorku. Samkvæmt matsgerð lækna Ísaks G. Hallgrímssonar og Magnúsar Ólasonar, sem lögð er til grundvallar kröfum stefnanda í málinu, er varanleg lækisfræðileg örorka stefnanda metin 20%. Ber því að sýkna stefnda af kröfum stefnanda í málinu. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Eggert Óskarsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Sjóvá-Almennar tryggingar hf., skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Stefáns Gissurarsonar, í þessu máli.

Málskostnaður fellur niður.